

Trivia & Varia

• **Simfonija** znači sazvučje, sklad, prema starogrčkom *συμφωνία* [*sinfonia*], *σύν* [*sin*] - zajedno i *φωνή* [*fon*] - zvuk, a u naš jezik došla je preko latinskog *symphonia*. U muzici, počev od 17. veka, označava opsežnu orkestarsku kompoziciju. Svoj klasičan oblik u četiri stava dobila je od Hajdna i Mocarta. Obično je u sastavu: brzi prvi stav (najčešće *allegro* i u sonatnoj formi), lagani drugi stav, treći stav je menuet umerenog tempa, a finale je brzi četvrti stav u obliku ronda. Kasniji kompozitori umesto menueta u treći stav stavljaju *scherzo*, a ponekad menjaju redosled drugog i trećeg stava. Reč simfonija ili njene izvedenice koriste se i kao naziv orkestra i muzičara iz takvog orkestra.

• **Bethoven** - lako je u *jeziku struke* "Bethoven", a tako sam i ja učio, smatram da treba biti "Bethoven". Radi se o flamanskom prezimenu. Lodewijk van Beethoven [izg. Lodevejk fam Bethoven] bio je poreklom iz Mehelena u Flandriji. Po njemu je njegov unuk Ludvig van Bethoven dobio ime, germanizovano u Ludwig. Etimologija: Beethoven je spoj dveju reči, "beet" = repa, "hoven", množina od "hof" = farma, polje. Usto, i u nemačkom jeziku se glas "h" čuje na sastavu reči, iza "t" i drugde, npr. Rathaus [rathaus] (zgrada uprave), Gasthof [gasthof] (gostionica), Gebäudeheizung [Gebojdehajcung] (grejanje zgrade), Gottheit [Gothajt] (božanstvo) itd, pa prema tome sledi Bethoven (za razliku od npr. Goethe gde se "h" ne čuje: Gete).

• Pri objavljivanju partiture simfonije 1806. godine Beethoven je, uz dodavanje naslova "Herojska", napisao:

"Diese Symphonie, die über das gewohnte Maß ausgedehnt ist, möge lieber kurz nach Beginn, als gegen das Ende einer musikalischen Veranstaltung angesetzt werden, etwa nach einer Ouverture, einer Arie oder einem Konzert. Sie würde sonst, wenn der Zuhörer von dem Vorhergegangenen bereits ermüdet ist, von ihrer Wirkung verlieren."

[Slobodan prevod:] Ovu simfoniju, koja je duža od uobičajenih, treba po mogućstvu izvesti na početku predstave, a ne na kraju, na primer iza uvertire, arije ili koncerta. U suprotnom, slušaoci zamoreni prethodnim delima mogu propustiti suštinu simfonije. [Dopuna autora vodiča: po dosadašnjem iskustvu, za NSO postoji još jedna opasnost - deo slušalaca neće čuti simfoniju, jer će u pauzi otići svi koji su došli *po zadatku*, a to su uglavnom klakeri (podrška solistu) i đaci iz škole.]

• **Klaka** (fr. *claque* od *claquer* - pljeskati) organizirana je skupina ljudi, koji su najčešće plaćeni da aplaudiraju ili zvižde tokom predstave u pozorištu, utičući tako na publiku, pa i na samo izvođenje. Pripadnik klake naziva se **klaker**... (Ovaj opis preuzet je iz članka "Klaka" koji sam napisao za Wikipediju na hrvatskom jeziku, na kojoj možete pročitati ostatak članka: hr.wikipedia.org/wiki/Klaka.)

Izvori:

- cso.org
- de.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- imslp.org
- it.wikipedia.org
- www.aeiou.at
- www.allmusic.com
- www.beethovenseroica.com
- www.enciklopedija.hr
- www.kennedy-center.org

♦ **Zahvala umetnicima: aplauz i ovacije:** po muzičkom bontonu, **aplauz između stavova koncerta ili simfonije smatra se ometanjem** (umetnika u koncentraciji i slušalaca u praćenju radnje) i **po pravilu se ne aplaudira**, osim ako se ne radi o prvom izvođenju dela kome prisustvuje autor. Po završetku dela, sačekajte da se i poslednja nota rasprši u prostoru pre nego što počnete aplaudirati. Ako vam se izvođenje naročito sviđa, možete uzvikivati pohvale. Uobičajene su: ženama **bravá!**, muškarcima **bravó!** i skupno **bravi!**. Uz intenzivan aplauz umetnici mogu izvesti *bis*, ali to možete i tražiti uzvikom **bis!** (lat. dvaput), a to još istaknuti ustajanjem. Može se, naravno, izraziti i negodovanje uzvikom **bu!**, ali sumnjam da će ikad izvođenje biti toliko loše, dovoljno je samo ne aplaudirati ako vam se izvođenje ne sviđa.

NESLUŽBENI VODIČ KROZ PROGRAM KONCERTA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

(zamišljen kao dodatak službenom programu)

PREMIJERNI KONCERT PETAK, 18. JANUARA 2019. U 20 SATI SALA NIŠKOG SIMFONIJSKOG ORKESTRA

...

Dirigent: Milena Injac

Solist: Jelena Jakovljević, flauta

Niški simfonijski orkestar

...

P R O G R A M

Saverio Merkadante **Koncert za flautu i orkestar br. 2 u e-molu**
1. *Allegro maestoso*
2. *Largo*
3. *Rondo russo: Allegro vivace e scherzando*

Ludvig van Beethoven **Simfonija br. 3 u Es-duru, op. 55 ("Eroica")**
1. *Allegro con brio*
2. *Marcia funebre. Adagio assai*
3. *Scherzo. Allegro vivace*
4. *Finale. Allegro molto - Poco andante - Presto*

Ovaj vodič u elektronskom obliku, glosar, podatke o autoru, kao i druge zanimljivosti možete pogledati na stranici <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili, ako vam je lakše, na *Google*-u potražiti tu stranicu kao "**rat protiv slova a**".

O izvođačima

Milena Injac - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Jelena Jakovljević - biografiju možete pročitati u službenom programu NSO-a.

Niški simfonijski orkestar osnovan je 1952. godine pod imenom "Simfonijski orkestar Radio Niša" i od tada jedna je od najznačajnijih institucija kulture u Srbiji. Sarađivao je s mnogobrojnim vodećim umetnicima iz zemlje i inostranstva. Nastupao je širom Evrope, kao i na značajnijim festivalima, na primer na Dubrovačkim letnjim igrama, Mokranjčevim danima u Negotinu i festivalu *Olympus* u Grčkoj. NSO je osnivač i organizator Niških muzičkih svečanosti (NIMUS), značajnog festivala s 30-godišnjom tradicijom. Za svoj rad Orkestar je dobio više nagrada i priznanja. Stalni sastav orkestra:

Prve violine Stanislava Alađozovski koncertmajstor Sanja Jović Đorđević zam. koncertmajstora Jasna Mijović Katarina Pešić Jelena Gušić Slobodan Jevtić Bojana Đolović	Viole Vladan Veljković principal Saška Stojanov Krstić zamenik principala Zlata Filipović Irena Veljković Suzana Savić	Flaute Tatjana Veličković Minčić principal Oboe Vladimir Zezenković principal Marjan Radevski Klarineti Saša Minčić principal Aleksandar Mitić Fagoti Đorđi Alađozovski principal	Horne Danilo Filipović principal Jelena Nikolić Srđan Kurtić Milan Azirović Trube Darko Dimitrijević principal Aleksandar Milenković Tromboni Nenad Vuksanović principal Bojan Vidanović
Druge violine Tatjana Mijović Petrović principal Dejan Sotirovski zamenik principala Jelena Kocić Sandra Rakonjac Snežana Jovanović	Violončela Nataša Palić principal Aleksandra Petrović zamenik principala Ana Stanković Andrija Petrović Kontrabasi Milovan Dimić principal		

NSO redovno honorarno upošljava još nekoliko muzičara za dopunu orkestra (podaci nedostupni).

Kompozitori i dela

Saverio Merkadante (Giuseppe Saverio Raffaele Merkadante; Altamura, datum rođenja nepoznat, kršten 17.09.1795. - Napulj, 17.12.1870.) bio je italijanski kompozitor iz perioda ranog klasicizma, dirigent i pedagog. Na Napuljskom konzervatoriju studirao je violinu, flautu, pevanje i teoriju muzike. Delovao je u Napulju, Beču, Novari, Madridu, Lisabonu i Kadizu, a od 1840. godine postaje direktor Napuljskog konzervatorija. Još za vreme studija počeo je komponovanje. U periodu između 1814. i 1820. godine napisao je brojna dela kamerne, orkestarske i vokalne muzike, a među njima je i njegovo danas najpoznatije delo, **Drugi koncert za flautu u e-molu**. Kasnije se okrenuo scenskoj muzici i napisao je 4 baleta i 60-ak opera. Za života je bio vrlo popularan, ali je kasnije pao u zaborav i njegova dela se danas retko izvode.

• Koncert za flautu i orkestar br. 2 u e-molu

Jedno od malobrojnih Merkadanteovih dela koje se danas izvode je Koncert za flautu u e-molu, nezaobilazan u repertoaru flautista. Merkadante ga je napisao za vreme studija i više puta ga je prerađivao. Izvorni oblik je verovatno Kvartet za *terzino* (sopran-flauta) i violinu, violu i čelo, iz koga je nastao Kvartet br. 1, op. 53 iz 1813. godine. Treća verzija je **Koncert za flautu i orkestar br. 2 u e-molu, op. 57**, aranžman iz 1814. godine za veliki orkestar. Sledeća je transkripcija za mali orkestar (*piccola orchestra*), s nepoznatim datiranjem (verovatno iza 1830. godine). **Mi ćemo slušati verziju za flautu i gudački orkestar (flauto e orchestra d'archi).**

Merkadanteova ljubav prema flauti očita je u ovom koncertu, u kome mnogobrojne virtuozne tehnike iskorišćavaju sav potencijal instrumenta. Koncert je napisan u klasičnom stilu, brzi-spori-brzi stav.

Tehnički najzahtevniji je prvi stav, *Allegro maestoso*. Napisan je u sonatnoj formi. Orkestar u dužoj ekspoziciji predstavlja teme, dramatičnu i lirsku, koje zatim preuzima flauta pokazujući virtuoznost mnogobrojnim dekoracijama, brzim pasažima i ritmičkim figurama, kulminirajući dugom kadencom. Za to vreme nastup orkestra je proređen, ali i on dolazi do punog izražaja i u uvodu, i u srednjem delu i na kraju stava.

Drugi stav, *Largo*, takođe počinje dramatičnim uvodom orkestra, ali ga odmah prepušta flauti koja nastavlja u lirskom raspoloženju.

Koncert je posebno poznat po svom poslednjem stavu, *Rondo Russo*. Kao što se i očekuje u rondou, živahan plesni stav prepun je virtuoznih pasaža solista, ali i većeg udela orkestra.

Trajanje koncerta je oko 20 minuta.

Ludvig van Beethoven (Ludwig van Beethoven; Bon, 17.12.1770. - Beč, 26.03.1827.)

bio je nemački kompozitor i pijanist iz perioda prelaza klasicizma u romantizam. Smatra se jednim od najvećih kompozitora svih vremena. Već sa 7 godina je prvi put nastupio javno kao pijanist, a s 9 godina počeo je ozbiljno učenje muzike. Prelaskom u Beč 1792. godine, uči od Hajdna, Albrechtsbergera i Salijerija. Prvi je značajni kompozitor koji je radio kao "slobodan umetnik", bez stalnog zaposlenja kod Crkve ili aristokrata. U muziku je uveo brojne inovacije (proširenje struktura i razvojnih sekcija, ritmičke figure, veličina orkestra, uvođenje hora u simfoniju). Napisao je preko 300 dela simfonijske, scenske, kamerne, instrumentalne i vokalne muzike, mnoga od njih kad je počeo gubiti sluh (od 1796.), pa i nakon skoro potpune gluvoće (iza 1819. godine). Svakako najpoznatija je njegova Deveta simfonijska i "Oda radosti" iz nje. Ne postoji jedinstven katalog njegovih dela - značajni su katalozi Hess (Willy Hess, 1957.), WoO (George Kinsky i Hans Halm, 1955.) i Bia (Giovanni Biamonti, 1968.) ali nijedan nije potpun, pa se uglavnom dela navode kao **op.** (broj opusa, opp. 1-138) ili **WoO** (Werke ohne Opuszahl - dela bez broja opusa, WoO 1-228).

• Simfonijska br. 3 u Es-duru, op. 55 ("Eroica")

"*Sinfonia eroica* (it.)", odnosno "**Herojska** simfonijska" je naslov, s podnaslovom "*composta per festeggiare il sovvenire di un grand Uomo*" - "komponovana u slavu velikog čoveka", koji je pri objavljivanju 1806. godine Beethoven nadenuo svojoj Trećoj simfoniji. Beethoven je simfoniju pisao od 1803. do 1804. godine i hteo je da ju posveti Napoleonu, ali je odustao kad se Napoleon proglasio za cara i posvetio ju je (za pozamašnu sumu novca) princu Jozefu fon Lobkovicu (Joseph Franz von Lobkowitz), u čijoj je bečkoj palati premijerno izvedena 09.06.1804. godine. Prvi put je javno izvedena 07.04.1805. godine u bečkom *Theater an der Wien* (Pozorište na [reci] Vinu).

Beethoven je ovom simfonijom napravio odlučujući korak od "klasične" simfonije 18. veka prema "velikoj" simfoniji 19. veka. U vreme kad je napisana, to je bila najduža simfonijska do tada. Ne sledi uobičajena analiza - opustite se i stvorite svoju sliku:

1. *Allegro con brio* - slika titanske, teške borbe.
2. *Marcia funebre. Adagio assai* - tragična kulminacija.
3. *Scherzo. Allegro vivace* - prelaz iz tragedije u radosnu atmosferu finala.
4. *Finale. Allegro molto - Poco andante - Presto* - herojska borba završava pobedom i apoteozom.

Trajanje simfonije je oko 50 minuta.

(Karl Böhm, *Wiener Philharmoniker*, iz 1972. godine: 14:57 + 16:18 + 6:04 + 12:36)